159.9
F 57

Э. ҒОЗИЕВ

ПСИХОЛОГИЯ

UV ZALI
353822

Э. ҒОЗИЕВ

ПСИХОЛОГИЯ

(Ёш даврлари психологияси)

Педагогика институтлари ва университетларнинг талабалари учун ўқув қўлланма

ТОШКЕНТ «ЎҚИТУВЧИ» 1994

Ушбу қўлланма икки қисмдан иборат бўлиб, биринчи қисмида ёш даврлари психологиясининг вазифа ва методлари, ёш босқичлари муаммолари баён қилинган.

Қўлланманинг иккинчи қисмида ёш даврларининг хусусиятлари ва жинсий тафовутлар муаммолари, чақалоқлик, гўдаклик, илк болалик, кичик мактаб ёши, ўсмирлик, ўспиринлик, етуклик, кексайиш, кексалик ва узоқ умр кўришнинг хусусият ва қонуниятлари ифодаланган. Ҳар бир ёш даври (босқичи)нинг ўзига хос хусусиятлари бой тажриба материаллари асосида ёритилган.

Қўлланма университет ва педагогика институтларининг талабаларига мўлжалланган.

Р 62

Ғозиев Э.

Психология: (Ёш даврлари психологияси) Пед. ин-тлари ва ун-тларнинг талабалари учун ўқув қўлл.— Т.: Ўқитувчи, 1994.—224 б.

Ғозиев Э. Психология.

ББК 88я73

Ғ $\frac{0303010000—18}{353\ (04)—94}$ —94

© «Ўқитувчи» нашриёти,

ISBN 5-645-02171-1

СЎЗ БОШИ

Ижтимоий ҳаётимиздаги инқилобий ўзгаришлар, мустақиллик, республикамизда демократиянинг тантанаси учун кураш, ҳуқуқий давлат тузишга интилиш инсонпарвар психологиянинг қонуниятлари ва илмий материалларини ўрганиш, улардан турмушда фойдаланишни талаб қилади. Мазкур психологиянинг ғоялари эрк шарофати, демократик ҳаракатлар ва ошкораликнинг кенг қулоч ёйиши туфайли ижтимоий турмушнинг барча жабҳаларига кириб бормоқда.

Кўп йиллар мобайнида инсоннинг ҳақ-ҳуқуқларини
шга асосланган ижтимоий тарбия — халққа робот
ида муносабатда бўлишга, уни буйруқни сўзсиз
иш ва итоаткорликка одатлантиришга қаратил-
чун ҳақиқий этнопсихологик, умумпсихологик ва
геронтологик қонуниятларни фуқаролардан мут-
ир тутган.

илик бой маънавият ва руҳият илмидан оқилона,
ва омилкорлик билан фойдаланишни тақозо
а. Ҳозирга қадар ёш психологиясининг соҳа-
ақалоқлик, гўдаклик, илк болалик, мактаб-
ик мактаб, ўсмирлик, ўспиринлик, ёшлик,
кексайиш, кексалик даврлари бўйича бебаҳо
лий маълумотлар тўпланган. Эндиги асосий
ча шу маълумотларни ижтимоий ҳаётнинг
бҳаларида қўллашдан иборат. Одамга чақа-
кексалик давригача унинг ички имконияти,
дори, қобилияти, ақл-заковати, қизиқиши,
-туйғуси, диққати ва билиш жараёнлари-
тларига кўра индивидуал муносабатда бў-
хологиясининг инсонпарварлик ғояларидан
нг муҳим хусусияти ҳар бир даврдаги
нг ўзига хос қулай (сензитив) ҳолати-
фойдаланишдир ва шундагина ўсишдан
инг олдини олиш мумкин.

и даврининг психологик хусусиятларини
ҳолда тарбиявий таъсир ўтказиш инсон-

да ўз вақтида ўзини англашни вужудга келтиради. Болада ўзини англаш туйғуси қанча эрта уйғонса, шахсий нуқтаи назар, ўз ҳуқуқини ҳис этиш, ўзининг ақлий ва жисмоний имкониятларини баҳолаш шунчалик тез пайдо бўлади. Худди шу аснода инжиқлик, ўжарлик ва қайсарлик каби иллатлар таркиб топишига руҳий тўсиқ вужудга келади. Шахслараро муносабатдаги қарама-қаршилик, инқироз ривожланиш қонунларига лоқайд қарашнинг оқибатидир. Инсон психикасидаги умидсизлик, ижтимоий адолат учун курашиш руҳининг ўзгариши — назария билан турмуш номутаносиблигининг маҳсулидир. Одамларда эътиқод, дунёқараш, идеал, муомала, мулоқот, мустақил хулқ-атворни самарали шакллантириш кўпроқ юқоридаги омилларга боғлиқдир. Кишидаги ташаббускорлик ҳамда тўсиқларни енгишга интилишни аниқлаш ва уларга ёш психологияси хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда руҳий туртки бериш мақсадга мувофиқдир.

Таълимнинг барча босқичларида унинг самарадорлигини ошириш ёш психологиясининг қонуниятларига суянмоғи зарур. Болалар жамоаси, оила муҳити, меҳнат жамоаларида шахслараро илиқ муносабатни шакллантириш ёш даври хусусиятларини инобатга олишнинг маҳсули саналади. Ҳатто, кишининг узоқ умр кўриши ва унда ишчанлик қобилиятининг сақланиши истиқбол режаси ва мақсади билан яшаши ҳам ёш хусусиятларини ҳисобга олиб мулоқотда бўлишнинг м[illegible]васидир. Умуман ижтимоий ҳаётнинг барча жабҳал[illegible]рида оила, тарбия муассасалари, ишлаб чиқариш ко[illegible] хонаси ва жамоат ташкилотларида ёш психологияс[illegible]дан фойдаланиш таълим ва тарбиянинг шахслара[illegible] ижобий муносабатлар ўрнатишнинг, ишлаб чиқар[illegible] самарадорлигини оширишнинг гаровидир.

Бўлажак ўқитувчилар учун мазкур курс бўй[illegible] олинадиган билимлар жуда муҳим аҳамиятга эга. М[illegible]лумки, ўқитувчи ижтимоий ҳаётда ўзига юкланган [illegible]ли вазифа ва ролларни муваффақиятли амалга [illegible]риш учун ёш психологияси маълумотларини қўл[illegible] шарт.

Муаллиф ёш психологияси бўйича мураккаб д[illegible]га асосланиб ўзбек тилида илк бор яратилган қўлланма ҳақидаги фикр ва мулоҳазаларини кут[illegible]

Нашриёт манзилгоҳи: Тошкент, 700129, Навоий кўчаси, 3[illegible]
тувчи» нашриёти.